

KS. ROMAN NIR

REKOPISY W BIBLIOTECE DIECEZJALNEJ W CZĘSTOCHOWIE

WSTĘP

Drugi biskup diecezji częstochowskiej dr Zdzisław Goliński w 1958 roku powołał do życia Bibliotekę Diecezjalną w Częstochowie, a jej pierwszym kierownikiem został ks. mgr Wacław Chmielarski. W pierwszych latach biblioteka gromadziła głównie literaturę religijną z myślą o czytelniku świeckim. W drugiej fazie z inspiracji archiwariusza diecezjalnego ks. prał. dr W. Patykiewicza i profesora seminaryjnego ks. dra J. Wolnego, zaczęto gromadzić w bibliotece rękopisy, inkunabuły, stare druki i czasopisma z terenu diecezji. W latach sześćdziesiątych zrodziła się koncepcja utworzenia centralnej biblioteki kościelnej dla całej diecezji, bowiem bogaty księgozbiór seminaryjny znajduje się w Krakowie. Potrzeba taka stała się koniecznością na skutek masowego dokształcania i uzupełniania studiów przez księży diecezjalnych i siostry zakonne. Obecna polityka gromadzenia zbiorów w Bibliotece Diecezjalnej zwrócona jest na stworzenie nowoczesnego warsztatu badawczego z zakresu teologii ze specjalizacją mariologii i eklezjologii dla studentów teologii, religioznawstwa i świeckich katolików.

Obecnie Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie posiada 39 rękopisów, 40 inkunabułów, ok. 3000 wol. starych druków, 10 000 wol. nowych druków, 1000 tomów czasopism i 100 tytułów bieżących czasopism polskich i zagranicznych.

Zasób rękopisów bibliotecznych pochodzi głównie z różnych parafii a przede wszystkim: Kłobucka, Krzepic, Mstowa i Mrzygłodu. Chronologicznie rękopisy pochodzą: 2 z XV w., 9 z XVII w., 12 z XVIII w., 14 z XIX w. i 2 z XX w. Treściowo rękopisy reprezentują teologię ascetyczną, biblijną, dogmatyczną, fundamentalną, filozofię, kaznodziejstwo, liturgikę, moralną i prawo kościelne. Na uwagę badaczy zasługuje zbiór rękopiśmiennych kazań z l. 1750—1900 w liczbie około 1500 nieznanych historykom kaznodziejstwa.

Niewątpliwie do bardzo cennych rękopisów Biblioteki Diecezjalnej w Częstochowie należy zaliczyć dwa rękopisy średniowieczne. Pierwszym cennym rękopisem unikalnym w skali ogólnopolskiej jest rękopis Wilhelma Peralda († 1271) *Summa de virtutibus et vitiis* z 1435 r. Unikalnym gdyż rękopis posiada przepisy cały traktat, zachowane rękopisy tego traktatu w innych bibliotekach polskich¹, odpisują tylko fragmenty. *Summa* pisana jest wyraźnym pismem gotyckim z inicjałami czerwonymi i zdaje się również w skrytorioium krzepickim. *Summa* Peralda była znakomitym podręcznikiem dla średniowiecznej katechezy. W drugiej części rękopisu znajduje się anonimowy traktat antyhusycki, który wymaga dalszych badań porównawczych i pewnych ustaleń.

Drugi z 1478 roku Jakuba de Voragina zawiera Złotą legendę, starannie przepisana w konwencie Kanoników Regularnych w Krzepicach przez o. Macieja Szandło de Oleszno. Rękopis posiada kolorowe inicjały i piękne rubrowane gotyckie pismo w dwóch kolumnach. Na niektórych stronach ornamentacja w kolorze czerwonym i niebieskim. Złota legenda spełniała ogromne znaczenie w średniowiecznej Europie, była klasycznym dziełem hagiograficznym o wielkich walorach wychowawczych i religijnych, będąc jak pisze prof. M. Plezia w wydaniu w j. polskim „klasycznym wcieleniem ducha średniowiecznego z jego łatwowiernością i brakiem krytycyzmu, zamiłowaniem do fantastyki oraz gorącym kultem świętych”.²

Oba rękopisy pochodzą z klasztoru Kanoników Regularnych w Krzepicach, w którym pod koniec XV wieku istniało prawdopodobnie skrytorioium, świadczą one o wysokiej kulturze umysłowej pielęgnowanej w konwencie. Dodając do tego jeszcze zachowane z tego czasu inkunabuły, możemy wnioskować o znacznym księgozborze klasztornym. W XV wieku ośrodek krzepicki musiał być ogromnie prężnym ośrodkiem kultury,

¹ Rękopisy Biblioteki Jagiellońskiej sygn. 1314, 1396, 1672, 1707. Biblioteka Kapitułna w Kielcach Ms. 9.

² Por. M. Plezia. *Wstęp*. W: Jakub de Voragine, *Złota legenda*. Warszawa 1955 s. LII.

skoro aż 12 studentów pochodziło z Krzepic i studiowało na Uniwersytecie Krakowskim³.

Natomiast dla historii teologii i szkolnictwa znaczenie ma rękopis z 1608 roku będący manuskrytem wykładów słynnego Kollegium Kanowskiego w Kaliszu, szkoła ta wykształciła wielu znakomych teologów i świątłych polityków.

Rękopisy Biblioteki Diecezjalnej w Częstochowie zostały opracowane według: Wytyczne opracowania rękopisów w bibliotekach polskich. Wrocław 1955.

KATALOG RĘKOPISÓW BIBLIOTECZNYCH

1. Łac. 1435 r. Papier. 32×22 cm. K. 400. Opr. sk.
  1. Peraldus Guillelmus (Paraldus) Summa de virtutibus et vitiis. Scriptus sub Anno Domini MCCCCXXXV finitus feria sexta in vigilia sancte Augustine. K. 1—367.
  2. Anonimowy traktat antyhusycki. K. 367v—395v.
  3. Index. K. 396—400.Pismo 2 rąk, gotyckie, staranne.
Inicjały czerwone.
Głosy łacińskie z XV w. wypełniają marginesy.
Oprawa: deski dębowe obciągnięte w skórę, mocna zniszczona, tylna okładka częściowo odarta ze skóry, ślady okuć metalowych, ślady 2 klamer, XVI wiek.
Proweniencja: 1) Monasterii Crepicensis k. 1. 2) Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie.
2. Łac. 1474—1478. Papier. 32×23 cm. K. 258. Opr. sk.
Jacobus de Voragine. *Legenda Aurea*.
Explicit liber iste pro quo sit benedictus Iesu Criste Nuncupatus Passionale sed scriptus est satie male. Pro domo conventus Crzepicensis sub regimine venerabilis domini Thome prepositi de Zochlow cuiusdam conventus. Per manus patris Mathie dicti Szandlo de Oleszno professi eiusdem conventus.
Finitus feria secunda quarte dominice post Trinitatis ipsa die sancti Viti. Anno Domini Millesimo quadringentesimo septuagesimo octavo. K. 250.
Vita Sancte Barbare Virginis k. 8v—13v. Miraculum valde. K. 14—14v. Sequentia Vita Sancti Nicolai K. 15—19. Vita Thome Sancti. K. 19v—22v. Sermo de natiuitate domini nostri Iesu Cristi. K. 23—26v. Vita Sancte Anastasie K. 27—27v. Vita Sancti Stephani. K. 28—29v. Vita Sancti Johannis evangelistae. K. 31—32. Vita innocentum. K. 33—34v. Vita Sancti Thomae. K. 35—42v. Epiphania Domini. K. 43—53v. Vita Hylarinis. K. 54—58v. Vita S. Sebastianis. K. 59—60v. Vita S. Agnetis. K. 61—61v. In festo innocentio. K. 62—63. S. Basilii. K. 63v—64v. Vita Sancti Iuliani. K. 65—66v. Septuagesima. K. 67—67v. Sexagesima. K. 67v—68. Quinquagesima. K. 68—68v. Quadragesima. K. 68v—69v. Puri-

³ J. Wolny. Studenci Uniwersytetu Krakowskiego w XV wieku z terenu Diecezji Częstochowskiej. Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne. R. 43: 1969 nr 3—6 s. 95—108.

ficatoris. K. 70v—73v. Vita Blasii. K. 74—75v. Vita Apolonie. K. 76—79v. Vita Sancti Valentini. K. 80—83v. Gregorii pape. K. 83v—98v. Sancti Adalberti martiris. K. 99—101v. Sermo Sancti Adalberti. K. 101v—101v. Georgio martirius. K. 101v—102v. Vita Marci evangeliste. K. 103—104v. Sancti Marcellini. K. 105—106. Philippi apostoli. K. 106v—107. Jacobi. K. 107v—110v. De inventione Sancte Crucis. K. 111v—113v. Johannis evangeliste. K. 114—120v. Sancte Zophie. K. 121—132v. Vita S. Urbani. K. 133—133v. Petronelle Virginis. K. 133v—134. V. Barnabo apostoli. K. 134v—138v. Sancti Pauli. K. 139—139v. Leonis pape. K. 139v—142v. Vita S. Procopi. K. 143—149. De Visitatione Beatissimae Virginis Marie. K. 149v—150. Margarethe virginis. K. 150v—151v. Alexii vite. K. 152—153v. Marie Magdalene. K. 154—157v. Vita S. Iacobi. K. 158—164. S. Germanus. K. 165—166v. S. Eusebius. K. 166v—167. S. Petri. K. 167v—181. S. Bernhardus. K. 181v—184v. S. Bartholomeus. K. 185—193v. Aegidus. K. 193—197v. Adrianus. K. 198—203v. Matheus. K. 204—209v. Michaelis archangelis. K. 210—232v. Clementis. K. 233—241v. Catherine virginis. K. 242—243v. Vita S. Catharini. K. 244—251v. Hedvigis Sancte. K. 252—254v.

Pismo 1 ręki, gotyckie, staranne.

Inicjały dwubarwne czerwone i niebieskie, ornamentacja roślinna i linearna. Głosy łacińskie z XV wieku liczne wypełniają marginesy.

Oprawa: deski dębowe obciągnięte czarną skórą, na przedniej i tylnej okładce wytłoczone liście, grzbiet nieco zniszczony, ślady 2 klamer, XVI wiek.

Proweniencja: 1) Monasterii Crepicensis s. 1. 2) Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie.

3. Łac. 1608. Papier. 20×16 cm. S. 197. Opr. zniszczona.

1. Ianua eloquentia triplici clave. Praeceptorum exercitationis et oratoriae supellectilis Polonae iuventuti sub auspiciis reserata uni patentis verbo Ianuae Coeli anno et die quo Poloni. Mariae Ludovicae.

Pars I seu Ianuae eloquentiae prima clavis praecepta. S. 1—102.

Pars II seu Ianuae eloquentiae clavis supellex oratoria. S. 103—121.

2. Cicero neo politicus seu recens antiqua institutio oratoris ad mentem et id eam Romanae principis eloquentiae nec non Clarissimorum huius aevi praecipue in Polonia oratorum inchoata sub auspiciis divinioris militiae Principis Michaelis. Anno Verbi 1608, 4-to calendas octobris. Calissii in Collegio Karnkoviano. s. 123—197.

Pismo 1 ręki, staranne.

Defekt: brak rakt końcowych.

Głosy z XVII wieku liczne, wypełniają marginesy.

Oprawa: zniszczona.

Proweniencja: 1) Rev. Pre Blasio Grzebosz na karcie tytułowej. 2) Gregorius Załosch — auditor eloquentiae, s. 121. 3) Sub Rendo. Joanne Wolski, s. 125. 4) Izabella Tenczynska, s. 194. 5) Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie. Dawna sygn. bibl. 23.

4. Łac. 1642. Papier. 20×16. S. 520. Opr. karton.

Disputationes philosophicae in VIII libros Aristotelis. De physico.

Pismo 1 ręki, staranne.

Oprawa: karton, XX w.

Proweniencja: 1) 13 Augusti 1642, s. 516. 2) Dawna sygn. bibl. 21. 3) Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie.

5. Łac. 1682—1703. Papier 20×18. S. 410. Opr. sk.

Tractatus theologicus.

1. De Baptismate. s. 1—200.
2. De Confirmatione. s. 201—280.
3. De Eucharistiae. s. 281—345.
4. Tractatus de Sacramentis Anno Dni 1703. Alumnis Seminarii Cath. Crac. Arce traditus. s. 346—402.
5. Appendix de sacramentalibus. s. 403—410.
Pismo 1 ręki, staranne.
Oprawa: skóra czarna bardzo zniszczona, zbutwiała.
Proweniencja: Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie. Dawna sygn. bibl. 14.
6. Łac. XVII w. Papier. 20×16 cm. S. 420. Opr. karton.
Disputationes logicae.
  1. De prima operatione intellectus. s. 50—112.
  2. De universalibus in communi e Lublinensibus R.P. Stanislaus Popiel. s. 113—325.
  3. De praedicamento relationis. s. 328—360.
  4. De 2-da operatione intellectus. s. 361—420.
Pismo 1 ręki, staranne.
Oprawa: karton, XX w.
Proweniencja: Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie. Dawna sygn. bibl. 25.
7. Łac. pol. XVII w. Papier. 16×10 cm. S. 480. Opr. sk.
Exhortacje na różne uroczystości.
Pro Dedicacione Ecclesiae. Sermones. In conclusionem supplicationis Crac. in Ecclesia S. Anna. Pobudka do żołnierstwa na ekspedycję wojenną przeciw Turkom i Tatarom. In festo Dedicacione Ecclesiae. Exhortatio. Feria 3-tia Rogationum. Circa matrimonium exhortatio. Exhortatio pro conclusionem quadraginta horarum. In oratione 40 horarum. Feria 3-tia post dominicam 2-dam quadragesima pro devotione confratrum S. Annae.
Pismo 1 ręki, staranne.
Oprawa: deski dębowe obciążone w białą skórę, tłoczenia roślinne i linearne na okładkach, ślady dwóch klamer, XVII wiek.
Proweniencja: Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie. Dawna sygn. bibl. 45.
8. Łac. XVII w. Papier 21×17 cm. S. 810. Opr. karton.
Theologia et Philosophia.
  1. Tractatus Theologicus de Deo Uno et Trino. S. 1—361.
  2. Tractatus Theologico scholasticus de Iure et Iusticia. S. 362—810.
Pismo 1 ręki, staranne.
Oprawa: karton, grzbiet skórzany i narożniki okładek, XVII w., na grzbiecie wyciśnięty napis: DE·DEO·UNO·ET·TRINO·IURE·ET·IUSTITIA·FIDE·SPE·ET·CHARITATE·ET·4·POSTREMIS·SACRAMENTI.
Proweniencja: 1) P. Svoboda. s. 364. 2) P. Kraus. s. 649. Dawna sygn. bibl. 10.
9. Łac. XVII w. Papier. 20×17 cm. S. 440. Opr. karton.
Tractatus philosophicus.
  1. Tractatus summulisticus sive brevis introductio ad universam Aristotelis logicam. s. 1—110.
  2. Disputationes philosophicae in universam Aristotelis logicam. s. 111—440.
Pismo 1 ręki, staranne.
Oprawa: karton, XX w.
Proweniencja: Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie. Dawna sygn. bibl. 28.
10. Łac. XVII w. Papier. 20×18 cm. S. 380. Opr. sk.
Tractatus philosophicus.

1. *Summula seu compendiosa in philosophia*. s. 1—130.
2. *Quaestiones logicae in Organum Aristotelis*. s. 131—380.
Pismo 1 ręki, staranne.
Oprawa: skóra czarna, bardzo zniszczona na tylnej okładce.
Proweniencja: Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie. Dawna sygn. bibl. 13.
11. Łac. XVII w. Papier. 20×18 cm. S. 425. Opr. karton.
Tractatus theologicus.
1. *Tractatus de processione creaturam*. s. 120—235.
2. *Tractatus de ineffabili Incarnationis Divino Mysterio*. s. 286—425.
Pismo 1 ręki, bardzo drobne i niewyraźne.
Oprawa: karton, XX w.
Proweniencja: Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie. Dawna sygn. bibl. 12.
12. Łac. pol. 1729. Papier. 19×16 cm. S. 310. Opr. karton.
Thesaurus. Notatorum variorum monilia seu gemas continens labore lecto ac auditio. Aeqvisitus ab anno domini 1729. Calissii d. 16 martii. Ex libris M. Drozdowski.
Pismo 1 ręki, staranne.
Oprawa: karton, XX w.
Proweniencja: Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie. Dawna sygn. bibl. 26.
13. Pol. 1745. Papier. 16×12. S. 220. Opr. sk.
Zyciorisy różnych świętych pańskich.
Pismo 1 ręki, staranne.
Defekt: brak kilka kart początkowych i końcowych.
Oprawa: skóra czarna, mocno zniszczona na przedniej okładce.
Proweniencja: Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie. Dawna sygn. bibl. 36.
14. Pol. 1753—1844. Papier. 22×14 cm. S. 810. Opr. karton.
Zbiór kazań.
Część 1. Kazania na niedziele całego roku kościelnego. Adwent. Boże Narodzenie. Niedziele po Trzech Królach. Niedziele Przedpościa. Wielki Post. Męki Pańskiej. Zielone Świąta. Część 2. Kazania na uroczystości świętych pańskich. Część 3. Kazania na cześć świętych polskich. Część 4. Kazania Maryjne. Część 5. Kazania przygodne.
Pismo kilku rąk, staranne.
Oprawa: karton, XX w.
Proweniencja: Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie. Dawna sygn. bibl. 40.
15. Łac. 1754. Papier. 20×17 cm. s. 316. Opr. sk.
1. *Libellus exercitii orationis mentalis quinque in partes divisus. Ad veram pietatem flectens, interioris hominis profectum promovens, Fidem, Spem, Charitatem, et reliquas Virtutes conservans, et augens, ac consolationem omnis generis tentationibus opponens. Opera et studio Fris NN Filii Cntus Leop. Corp. Chri. O.P. conscriptus. Anno Dno MDCCLIV*. s. 1—193.
2. *Collectarium sententiarum ac praeclarorum dictorum Sanctorum Patrum, ac doctorum, piorumque virorum. De statu et vita monastica seu religiosa et religiosis*. s. 1—109.
Pismo 1 ręki, staranne.
Głosy z XVIII w. bardzo liczne wypełniają marginesy.
Oprawa: skóra brązowa, nieco zniszczona przez korniki.
Proweniencja: Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie. Dawna sygn. bibl. 169.
16. Łac. pol. 1770. Papier. 16×10 cm. S. 97. Opr. sk.
Benedictiones.

Ad majorem Dei Gloriam pro usu in Missionibus Congregationis Missionis Domus Leopoliensis Anno Domini 1770.

Pismo 1 ręki, staranne.

Oprawa: skóra czarna, XVIII w.

Proweniencja: 1) Antoni Popławski, s. 1. 1866. 2) Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie. Dawna sygn. bibl. 37.

17. Łac. 1779. Papier. 20×13 cm. S. 340. Opr. sk.

Theologia casuum conscientiae et tractatus de sacramentis tum in genere tum in specie Ceu praestantissima Catholica Religionis Mysteria et praecipua Ecclesiae tum damnata videlicet novae legis sacramenta, ab ipso Christo instituta. Et Beatissima media ad aeternam salutem. Suae Passionis ac Mortis memoriali signo in mundum. Tradita iuventuti quoque scholasticae Reformatorem studio ac labore in Conventu Lutomiriensi porrecta. Anno Dni 1779. die 1-ma septembris. Fratris Francisci Czečki Reformati.

Pismo 1 ręki, staranne.

Oprawa: skóra brązowa, tłoczenia linearne, XVIII w.

Proweniencja: 1) Pro Conventu Calissiensi PR. Reformatorem. 2) Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie. Dawna sygn. bibl. 29.

18. Łac. XVIII w. Papier. 27×19 cm. S. 254. Opr. sk.

Institutiones Canonicae.

Liber primus. De iure Divino. De constitutionibus Ecclesiasticis. De iure non scripto. De iure personarum. De summo Pontificae. De Cardinalibus et Legatis. De primatibus et Patriarchis. De Archiepiscopis. De electione. De postulatione. De confirmatione electionis. De consecratione. De vita et honestate Clericorum. De privilegiis Clericorum. De regularibus et monachis. Liber secundus. De rerum Divisione. De Sacramentis. De baptismo. De confirmationis. De Eucharistiae. De paenitentia. De sacramento extremae unctionis. De sacramento Ordinis. De sacramento matrimonii. De sponsalibus. De matrimonio. De impedimentis matrimonii. De beneficiis. Liber tertius. De iudiciis. De advocatis et procuratoribus. De libelli oblatione. De exceptionibus. De arbitris. De transactionibus. De censuris in genere.

Pismo 1 ręki, staranne.

Oprawa: karton obciągnięty w skórę białą cielęcą, XVIII w.

Proweniencja: 1) Ks. Maryan Nassalski, pieczęć. 2) Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie.

19. Pol. XVIII w. Papier 19×12 cm. S. 95. Opr. sk.

Kazania pasyjne na niedziele Wielkiego Postu i piątki Wielkiego Postu oraz pogrzebowe. Kazanie na pogrzebie W. Pana Woyciecha Zaremby miecznika radomskiego. Kazanie na pogrzebie J. W. Jana Zaremby Cieleckiego Kasztelana Spicimierskiego. Mowa na pogrzebie Wielmożnego śp. Gawłowskiego. Kazanie na pogrzebie J. Wielm. Barbary z Grabowskich Walewskiej, wojewodziny Łęczyckiej.

Pismo 1 ręki, staranne.

Oprawa: skóra nieco zniszczona na przedniej i tylnej oprawie, na grzbiecie wy-ciśnięte kwiaty, XVIII w.

Proweniencja: 1) Ks. Maryan Nassalski, Włocławek. 2) Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie. Niektóre kazania pasyjne były drukowane w Homiletyce. Dawna sygn. bibl. 32.

20. Łac. XVIII w. Papier. 21×17 cm. S. 124. Opr. karton.

Notata ex libro sub titulo. Consilia et industriae Spirituales de Authore R.P.

- Wenceslao Schwertfer Soc. Jesu. Sacerdote.
 Vita B. Maria Virginis tota Dolorosa.
 Pismo 1 ręki, staranne.
 Defekt: brak karty tytułowej i zakończenia.
 Oprawa: karton, grzbiet skórzany, XIX w.
 Proweniencja: Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie. Dawna sygn. bibl. 46.
21. Łac. XVIII w. Papier 18×12 cm. S. 347. Opr. sk.
 Pars prima caeremoniarum de Missa lecta.
 De orationibus. De canonae missae. De missa lecta. De offertorio ad canonem.
 De missa solemni pro defunctis. De missa solemni coram episcopo diaecesano
 extra ecclesiam suam cathedrallem. De completorio. De vesperis solemnibus
 coram exposito ssmi Sacramento. De matutino solemni. De caeremonis chori
 ingenere inter officia divina. De dominica palmarum. Processio. De benedictione
 ignis. De benedictionis fontis. De litanis missa solemni et vesperis Sabbathi
 Sancti.
 Pismo 1 ręki, staranne.
 Oprawa: okładki karton, grzbiet skórzany, XIX w.
 Proweniencja: Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie. Dawna sygn. bibl. 33.
22. Łac. XVIII w. Papier. 20×16 cm. S. 410. Opr. sk.
 Sacrarum Legum. Institutiones Iuris Canonici. In quibus ius Pontificum singulari
 methodo libris quatuor somprehendit. Ad usum publicum. Dignissimorum sue
 jurisprudentiae auditorum in iuridico Almae Universitatis Cracoviense Collegio
 brevi eruditionis clavi per... Admodum Rndum NN Franciscum Minocki Cölegii
 iuridici Collegam Majorem Professionem. Adapertum anno quo omnes docebat
 Sacra Lex superna primus diebus novembris. Quod opus labore admodum Re-
 verendi Petri Chranowski censorum.
 Pismo 1 ręki, staranne.
 Oprawa: skóra brązowa na grzbiecie i rogach, na grzbiecie złote wyciśnięte
 liście i napis: SACRARUM·LEGUM.
 Proweniencja: Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie. Dawna sygn. bibl. 24.
23. Pol. XVIII w. Papier. 20×16 cm. S. 490. Opr. karton.
23. Zbiór kazań.
23. Część I. Kazania niedzielne: Adwent. Boże Narodzenie. Wielki Post. Zesłanie
 Ducha św. Część II. Kazania o świętych pańskich.
 Część III. Kazania Maryjne.
 Pismo 1 ręki, staranne.
 Oprawa: karton nieco zniszczony, XIX w.
 Proweniencja: Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie. Dawna sygn. bibl. 44.
24. Pol. 1803—1819. Papier. 13×21 cm. S. 45. Opr. karton.
 Zbiór kazań na niedziele, święta Matki Bożej. Kazania okolicznościowe.
 Pismo kilku rąk, staranne.
 Oprawa: karton, XX w.
 Proweniencja: Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie.
25. Pol. 1810—1825. Papier. 21×14 cm. S. 350. Opr. karton.
 Zbiór kazań na niedziele i święta.
 Część 1. Kazania an rok kościelny. Adwent. Boże Narodzenie. Wielki Post. Ze-
 słanie Ducha Św. Kazania przygodne na różne okoliczności. Część 2. Kazania na
 uroczystości świętych pańskich. Patronów polskich i kościoła powszechnego.
 Część 3. Kazania Maryjne. Część 4. Kazania na cześć św. Józefa.
 Pismo kilku rąk, niekiedy bardzo drobne i słabo czytelne.

- Oprawa: karton, XX w.
Proweniencja: Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie.
26. Pol. 1811—1813. Papier. 19×12 cm. S. 65. Opr. karton.
Zbiór różnych kazań na niedziele i rok kościelny.
Pismo kilku rąk.
Oprawa: karton.
Proweniencja: Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie.
27. Lac. 1815. Papier. 23×19 cm. S. 267. Opr. karton.
Praelectiones Theologiae Dogmaticae in usum auditorum Universitatis Vienen-
sis, conscriptae per Josephum Rudzinski Presbyterum secularem Dioecesis Kiel-
censis quondam hujus Universitatis alumnum. A. 1815. Pars prima complectens
Dogmaticam universalem.
Pismo 1 ręki, staranne.
Oprawa: karton, grzbiet skórzany nieco zniszczony, XIX w.
Proweniencja: 1) Parafia Mrzyglód. 2) Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie.
28. Pol. 1825. Papier. 22×14 cm. S. 35. Opr. karton.
Kazania pogrzebowe.
Pismo kilku rąk, staranne.
Oprawa: karton, XX w.
Proweniencja: Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie
29. Pol. 1826—1850. Papier. 21×13 cm. S. 49. Opr. karton.
Zbiór kazań na niedziele i święta.
Pismo kilku rąk.
Oprawa: karton.
Proweniencja: Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie
30. Pol. 1834. Papier. 17×21 cm. S. 560. Opr. karton.
Historia Kościoła od XI—XVII wieku.
Pismo 1 ręki, staranne.
Oprawa: grzbiet skóra, okładki karton, XIX w.
Proweniencja: 1) Dnia 11 lutego 1836 r. Bujakowski Tomasz, na s. 1. 2) Zakoń-
czono dnia 22 czerwca 1834 r. 3) Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie. Dawna
sygn. bibl. 126.
31. Pol. 1847. Papier. 22×18 cm. S. 320. Opr. karton.
Wieczory pod Lipą czyli Historia Narodu Polskiego opowiadana przez Grzego-
rza z pod Raclawic.
Pismo 1 ręki, staranne.
Oprawa: karton, przednia okładka i grzbiet zniszczony.
Proweniencja: Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie. Dawna sygn. bibl. 42.
32. Pol. 1850. Papier. 22×12 cm. S. 38. Opr. karton.
Kazania na niedziele Adwentu, po Trzech Królach i Wielkiego Postu.
Pismo kilku rąk, staranne.
Oprawa: karton, XX w.
Proweniencja: 1) Varsoviae. 2) Calissii. 3) Biblioteka Diecezjalna w Częstocho-
wie.
33. Lac. 1850. Papier. 21×19 cm. S. 120. Opr. karton.
Compendium Rubri. Totum hoc opus in tres dividit partes 1-a de Breviario,
2-da de officio, 3-a de Missa.
Pismo 1 ręki, staranne.
Oprawa: karton, XIX w.

- Proweniencja: 1) Florianus Kosiński 1850. 2) Finitum die 7-a junii 1850 Floriani Kosiński — Vladislaviae.
34. Pol. 1861—1863. Papier. 26×21. S. 475. Opr. karton.
Teologia pastoralna. Ułożona przez X. Józefa Pawlickiego z Kongregacyi Misyonarzy Profesora Seminarium Włocławskiego. Napisana przez Ignacego Jankowskiego Alumna Seminarium Włocławskiego od 1861 włącznie do 1863 r. Myśli do teologii pasterskiej. O przysposobieniu do Urzędu Pasterskiego. Teologii pasterskiej część ascetyczna. O sumieniu. O pobożności. O powadze. Pasterskiej teologii część liturgiczna. O sakramentach: chrzest, bierzmowanie, Najświętszy Sakrament Ołtarza, pokuta, ostatnie namaszczenie, małżeństwo.
Pismo 1 ręki, staranne.
Oprawa: karton czarny, XIX w.
Proweniencja: 1) Ignacy Janikowski alumn. 2) Włocławek dnia 12 marca 1865 roku. Dawna sygn. bibl. 39.
35. Pol. 1889 Papier. 21×17 cm. S. 394. Opr. karton.
Historia Filozofii Średniowiecznej od Boecjusza aż do czasów Odrodzenia. Wykładał ks. dr Stefan Pawlicki.
Boecjusz i Kassjodoriusz. Frazez Porfirjusza początkiem scholastyki. Pierwsze usiłowania średniowieczne by rozwiązać problem Porfirjusza. Epoka pierwsza od Karola do końca 12 wieku. Jan Szkot Eriugena. Rozwój filozofii w 10 i 11 wieku. Stan kwestii uniwersaliów od Boecjusza aż do Roscellina. Roscellin i Nominaliści. Filozofia św. Anzelma. Realizm Wilhelma z Champeaux. Duże teorie Wilhelma z Champeaux. Realizm Odon z Cambrai i Bernarda z Charles. O kilku innych platończykach i realistach XII stulecia. Żywot Abelarda. Heloiza. System filozoficzny Abelarda. Uczniowie Abelarda. Mistyka 12 stulecia św. Bernard i szkoła św. Wiktora. Epoka druga od początku XIII stulecia do końca XV. Cały Arystoteles odkryty na zachodzie. Aleksander z Hales. Albert Wielki. System Alberta Wielkiego. Św. Tomasz z Akwinu. Teologia przyrodzona św. Tomasza. Psychologia św. Tomasza. Etyka św. Tomasza. Polityka św. Tomasza. Bonawentura. Uczniowie pierwsi św. Tomasza. Opozycja pierwsza Duns Szkot. Raymundus Lullus i Rogier Bakon.
Pismo 1 ręki, staranne.
Oprawa: karton, XIX w.
Proweniencja: 1) Ks. Antoni Nowak, s. 394. 2) W Krakowie dnia 18 maja 1890.
36. Pol. XIX w. Papier. 18×12 cm. S. 220. Opr. płócienna.
Rozmyślenia i medytacje.
O sposobie odprawienia rekolekcji miesięcznych i przygotowania się na śmierć. Modlitwy maryjne. Pieśni maryjne. Rozmyślenia i modlitwy do św. Antoniego Padewskiego. Rozmyślenia na godzinę świętą. Wiadomość o arcy-stowarzyszeniu nieustającej czci Najświętszego Sakramentu połączonego z opieką ubogich kościołów w Warszawie przy kościele Dzieciątka Jezus.
Pismo kilku rąk, staranne.
Oprawa: płótno czarne, na tylnej okładce wyciśnięty kielich, na przedniej krzyż.
Proweniencja: 1) Dnia 17 listopada 1872 r. w Kollegiacie Kieleckiej wpisałam się w Arcy-bractwo Przenajświętszego Sakramentu: s. 190. 2) Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie. Dawna sygn. bibl. 34.
37. Łac. XIX w. Papier. 16×12 cm. S. 41. Opr. karton.
Tractatus de contractibus.

De obligatione quae ex contractu profluit. De contractibus specie.

Pismo 1 ręki, staranne.

Oprawa: karton, XX w.

Proweniencja: Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie. Dawna sygn. bibl. 38.

38. Pol. 1900—1914. Papier. 23×14 cm. S. 180. Opr. karton.

Zbiór kazań ks. Wincentego Wojciechowskiego.

Część 1. Kazania o wierze. O środkach zachowania wiary. O szacunku dla wiary katolickiej. O obojętności religijnej. 20 kazań. Część 2. Kazania na rok kościelny. Na Nowy Rok. Boże Narodzenie. Trzech Króli. Na niedzielę Wielkiego Postu. Na Zmartwychwstanie Pańskie. Na Wniebowstąpienie. Trójcy Św. Na Zielone Świąta. Na niedzielę po zesłaniu Ducha św. Wszystkich Świętych. 30 kazań. Część 3. Kazania Maryjne. Na Niepokalane Poczęcie. Na Zwiastowanie. Na Wniebowzięcie. Na 3 maja. Na M. Bożą Częstochowską. Na 8 września. Na M. Bożą Szkaplerzną. 40 kazań.

Pismo 1 ręki, staranne.

Oprawa: karton.

Proweniencja: 1) Ks. Wincenty Wojciechowski. 2) Gorzkowie. 3) Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie.

39. Pol. 1906. Papier. 23×16 cm. S. 120. Opr. karton.

Bibliografia nauk teologicznych.

Bibliografia historii Kościoła w Polsce. Bibliografia filozofii: wstęp do filozofii, historia filozofii, logika i kryterjologia, metafizyka, kosmologia, psychologia, miscellanea. Bibliografia teologii moralnej, pastoralnej, prawa i liturgiki. Bibliografia ascetyki. Bibliografia historii polskiej i powszechnej. Bibliografia pisma św. i hagiografii. Bibliografia nauk społecznych. Bibliografia teologii dogmatycznej i apologii. Bibliografia dzieł sztuki: architektury, malarstwa, rzeźby.

Pismo 1 ręki, staranne.

Oprawa: karton, początek XX w.

Proweniencja: Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie.

MANUSCRITS DE LA BIBLIOTHÈQUE DIECÉSAINÉ À CZĘSTOCHOWA

Résumé

La Bibliothèque diocésaine à Częstochowa a été fondée par Mgr Zdzisław Goliński en 1958. A présent, cette bibliothèque centrale du diocèse joue un rôle important. Elle se spécialise dans la littérature théologique, en particulier, celle de l'ecclésiologie et de la mariologie.

La Bibliothèque possède 39 manuscrits, 40 incunables, environ 3000 volumes d'imprimés anciens, 10 000 volumes d'imprimés nouveaux, 1000 volumes de publications périodiques et 100 titres de périodiques actuels venant de la Pologne et de l'étranger.

Les manuscrits de la bibliothèque proviennent avant tout de Kłobuck, Krzepice, Mstów, Mrzygłód, et, chronologiquement, il y en a 2 qui viennent du XV-e siècle,

9 du XVII-e s., 12 du XVIII-e s., 14 du XIX-e s., et 2 du XX-e s. Quant au contenu, les manuscrits traitent de la théologie ascétique, biblique, morale, dogmatique, de la philosophie, de l'éloquence homilétique, de la liturgie et de la loi canonique. Il faudrait signaler les manuscrits recueillant environ 1500 sermons de 1750—1900.

Les plus précieux manuscrits de la bibliothèque sont: Summa de virtutibus et vitiis (1435) de Wilhelm Peralda (+1271) et Legenda Aurea (1478) de Jakub de Vorgina. Les deux manuscrits proviennent du monastère des Chanoines Réguliers à Krzepice, où; au XV-e siècle existaient probablement un scriptorium et une riche bibliothèque. Pour l'histoire de la théologie, le manuscrit de 1608 a une grande importance. Il contient les cours de rhétorique faits au Collège de Koznakowski à Kalisz. Les manuscrits publiés enrichissent notre connaissance de l'histoire de la théologie et de la culture.